

การแปลวรรณกรรมเป็นวิชาชีพ*

■ กอบกุล อิงคุทานนท์

หนทางเข้าสู่วงการธุรกิจการแปล

หนทางในการเข้าสู่ธุรกิจการแปล ซึ่งนอกเหนือไปจากการเข้าทำงานในแผนกการแปลตามบริษัทต่างๆ สำนักข่าวต่างประเทศหรือสำนักพิมพ์หนังสือพิมพ์ทั่วไป มีอยู่สองเส้นทางง่าย ๆ ที่จะเริ่มทำงานแปลเป็นอาชีพ เส้นทางแรกโดย บริษัทรับจ้างแปลเอกสารโดยตรง ผู้ที่สนใจจะเริ่มทำงานแปลสามารถเดินเข้าไปยังบริษัทเหล่านี้ พร้อมกับนำคุณสมบัติหรือความสนใจที่จะแปลเรื่องใด หรือสาขาใดติดตัวไปด้วย หากบริษัทรับจ้างแปลเอกสารเหล่านี้มีงานแปลรับเข้ามา มากก็จะจ่ายแจกให้ผู้สนใจได้ทันที แต่ทว่า บริษัทรับจ้างแปลเอกสารส่วนใหญ่ มักจะมีขอบข่ายงานแปลค่อนข้างกว้าง แต่ไม่นับรวมถึงงานแปลทางด้านวรรณกรรม งานแปลส่วนใหญ่จะเป็นทางด้านธุรกิจ หรือด้านกฎหมาย ส่วนเส้นทางที่สองนั้นจะเป็นการรับจ้างแปลหนังสือของสำนักพิมพ์ต่างๆ หรือถ้าหากไม่อยากจะเป็นผู้รับจ้างแปล ผู้ที่สนใจอาจจะริเริ่มแปลหนังสือที่ชอบเองก่อนแล้วจึงนำไปเสนอสำนักพิมพ์ก็ เป็นได้ หากสำนักพิมพ์นั้นๆ สนใจก็จะได้รับการตีพิมพ์ เป็นเล่ม หรือถ้าหากไม่สนใจ เราก็สามารถนำเรื่อง ที่แปลไว้แล้ว ไปเสนอสำนักพิมพ์อื่น ๆ ต่อไปได้ หรือจะ เริ่มจากการแปลบทความ หรือ เรื่องสั้น แล้วส่งไปยัง นิตยสารต่าง ๆ เช่น นิตยสาร Lips ผู้หญิงวันนี้

พลอยแกมเพชร หรือ GM ดังนั้นอาจจะสรุปได้ว่าการเริ่มเข้าสู่วงการแปลแบ่งเป็นสองสาย คือ สายธุรกิจวิชาการ โดยผ่านบริษัทรับจ้างแปล และ สายเรื่องสั้น วรรณกรรมหรือวรรณคดี ผ่านสำนักพิมพ์ และนิตยสาร

ประเภทของงานแปล

เส้นทางทั้งสองสายนี้อาจจะเรียกได้ว่า เส้นทางแรกเป็นสายธุรกิจ สายวิชาการ สารคดี ในขณะที่เส้นทางเข้าสู่วงการแปลเส้นทางที่สองนั้นจะเป็นทางด้านเรื่องสั้น วรรณกรรมหรือวรรณคดี ทั้งนี้ธรรมชาติของการแปลทั้งสองสายนี้แตกต่างกัน

1. งานแปลด้านสารคดี

การแปลสายธุรกิจ วิชาการหรือสารคดีนั้น ผู้แปลไม่จำเป็นต้องปรุงรสคำ หรือเรียงร้อยถ้อยคำให้มีวรรณศิลป์ เพราะสิ่งที่สำคัญในการแปลลักษณะนี้ อยู่ที่ความหมายของงานนั้น ๆ ว่าเนื้อหาถูกต้อง และผู้แปลจำเป็นต้องรู้ศัพท์เทคนิคของงานแขนงนั้น ๆ เช่น งานแปลทางด้านวิศวกรรมศาสตร์ สถาปัตยกรรมศาสตร์ กฎหมาย หรือแม้แต่สังคมศาสตร์ งานแปลประเภทนี้บางชนิดเป็นงานแปลสามัญ กล่าวคือ เป็นงานที่ไม่ต้องการความรู้เฉพาะด้าน เช่นบทความวิทยานิพนธ์บางแขนงวิชา หากแต่บางสาขา ต้องการ

* เรียบเรียงจากคำบรรยาย “งานมนุษยศาสตร์วิชาการ 46” วันที่ 24 เมษายน พ.ศ. 2546

ความรู้เฉพาะทาง ทั้งด้านคำศัพท์ และรูปแบบการเรียงคำ เช่น การแปลสัญญากฎหมาย ซึ่งเป็นการแปลที่ต้องใช้ศัพท์เฉพาะทาง ภาษาที่แม่นยำ ดิ้นไม่ได้ และรูปแบบเฉพาะทางกฎหมาย เช่น คำขึ้นต้น หรือ คำลงท้าย

1.1 วิธีการแปลงานด้านสารคดี

งานแปลสายสารคดี ไม่ต้องปรุงรสคำทางวรรณศิลป์ เพราะดูที่ความหมายเนื้อหา งานวิชาการไม่จำเป็นต้องเรียงร้อยถ้อยคำ ไม่จำเป็นต้องแปลตามภาษาอังกฤษ บางกรณีอาจใส่สำนวนลีลาของผู้แปลเข้าไปได้ เช่นคอลัมน์ในนิตยสาร และต้องรู้ศัพท์ทางเทคนิคของงานนั้นๆ ทั้งงานทางด้านวิศวกรรม สถาปัตยกรรม เช่นคำว่า เฉลียง รวมทั้งศัพท์ทางกฎหมาย ทางสังคมศาสตร์ ส่วนการขีดเวลาสำนวนนั้นขึ้นอยู่กับความชำนาญของผู้แปลโดยเฉพาะ ข้อสำคัญในการรับจ้างแปลงานประเภทนี้ คือผู้แปลไม่สามารถเลือกงานได้ ดังนั้นผู้แปลจึงควรถามตัวเองว่ามีศักยภาพเพียงพอในการทำงานชนิดนั้น เพราะถ้างานแปลผิดพลาดอาจจะก่อความเสียหายต่อทั้งตัวเองลูกค้าและบริษัท เช่นงานแปลทางด้านกฎหมาย ซึ่งผู้แปลควรถามตัวเองว่าภาษาอังกฤษของตนนั้นดีเพียงใดก่อนที่จะรับแปลชิ้นงานนั้นๆ (ผู้แปลอาจจะแปลได้มีคุณภาพมากที่สุดราวแปดสิบเปอร์เซ็นต์)

1.2 ข้อควรระวังในการแปลงานด้านสารคดี

การแปลประเภทนี้ห้ามแปลเนื้อความผิดเด็ดขาด ต้องไม่บิดเบือนข้อเท็จจริง เนื้อหาต้องถูกต้อง มิฉะนั้นอาจจะทำให้เกิดปัญหาภายหลังได้โดยเฉพาะสัญญากฎหมาย ซึ่งเป็นงานที่น่ากลัวที่สุด แต่ถ้าหากเป็นงานแปลสามัญ บทความวิทยานิพนธ์ ถือว่าเป็น

งานธรรมดา ไม่ต้องปรุงรสคำ แต่ในบางสาขานั้น มีสำนวนโวหารที่เป็นรูปแบบเฉพาะเหมือนกัน เช่นภาษาทางกฎหมาย ซึ่งมีศัพท์เทคนิค จะแปลโดยใช้คำธรรมดาไม่ได้ การแปลทางกฎหมายนั้นถือว่าเป็นการแปลที่ยากที่สุด จะต้องใช้ภาษาที่แม่นยำ ดิ้นไม่ได้ และอย่าฉีกประโยคให้กระจาย เพราะผู้แปลจะต้องรู้ถึงน้ำหนักความหมายสำคัญของประโยค ผู้แปลต้องพยายามแปลให้น้ำหนักความหมายเท่าเดิม ถ้าแปลจากไทยเป็นอังกฤษ ภาษาไทยอาจจะน้ำท่วมทุ่ง ต่างกับภาษาอังกฤษตรงที่กระชับ ต้องแปลให้รัดกุม ต้องแก้โครงสร้างให้งานนั้นด้วย ถ้าในกรณีที่ศัพท์ไม่มีในอีกภาษาหนึ่ง ผู้แปลจะต้องหาคำให้ตรงเป่า แปลให้ตรงกับภาษาไป เช่น คำว่า น้ำพริก หรือ ผักคูลมหน้าโปร่ง บางครั้งต้องสร้างศัพท์ขึ้นมาเอง เช่น authority ผู้แปลอาจจะแปลเป็นคำว่า มติสุด ก็ได้ ทั้งนี้ เอกลักษณ์ของงานแปลแต่ละแขนงมีรูปแบบลีลาเฉพาะแบบ หากไม่มี ผู้แปลจะใช้ลีลาของตนเองก็ได้

1.3 ค่าจ้างในการแปลงานสารคดี

การแปลให้บริษัทมีสองประเภท ประเภทแรกคือบริษัท อาจเป็นเพียงนายหน้าให้กับคนแปลไม่มีบรรณาธิการ แปลเสร็จก็ส่งให้ลูกค้า หากมีข้อผิดพลาดก็จะส่งกลับมาให้ผู้แปลแก้ไขตรวจทาน ประเภทที่สองบริษัทนั้นอาจมีบรรณาธิการเป็นผู้ตรวจทาน ผู้แปลไม่มีสิทธิเรียกราคาว่าจ้าง แต่บริษัทจะเป็นผู้ตั้งเรียกราคาให้กับลูกค้าเอง และอาจหักค่านายหน้าเอาไว้ นอกจากนี้ยังมีบริษัทอีกแบบหนึ่ง ซึ่งเป็นบริษัทที่ผู้แปลเป็นเจ้าของและแปลเอง หากแปลไม่ทันจึงให้ลูกน้องที่ว่าจ้างมาทำ การรับแปลประเภทนี้จะรับค่าจ้างต่ำกว่าประเภทที่มีบริษัทเป็นนายหน้า และตรวจ

ทานให้เสร็จ และในปัจจุบัน บริษัทรับจ้างแปลส่วนใหญ่จะรับงานแปลทางด้านกฎหมายกับเศรษฐศาสตร์ การแปลงานทางด้านกฎหมายเป็นการแปลที่ยากที่สุด แต่เป็นงานแปลที่มีผู้จ้างมากที่สุด ทั้งในยามเศรษฐกิจดี และเศรษฐกิจตกต่ำ เพราะจะมีทั้งสัญญาทำธุรกิจ และสัญญาฟ้องร้องเลิกธุรกิจ ตามปกติแล้ว สำนักงานทนายความจะมีบริการแปลงานสัญญากฎหมาย แต่มักจะคิดราคาค่อนข้างสูง ลูกค้าจึงมักจะนำมาให้บริษัทรับจ้างแปลเอกสารแปลด้วยราคาที่ต่ำกว่า

2. งานแปลด้านบันเทิงคดี

งานแปลประเภทที่สองนี้คืองานที่สามารถเลือกได้ โดยส่งตามนิตยสารหรือสำนักพิมพ์ต่างๆ งานแปลประเภทนี้เป็นงานที่เลือกได้ตามเรื่องและชนิดงานที่ผู้แปลชอบและถนัด ผู้แปลสามารถแปลแล้วส่งไปให้นิตยสารหรือสำนักพิมพ์นั้นได้เอง ซึ่งเป็นงานแปลประเภทบันเทิงคดี โดยหากสำนักพิมพ์ที่ผู้แปลส่งงานไปไม่รับงาน ผู้แปลก็สามารถส่งงานแปลชิ้นนั้นไปสำนักพิมพ์อื่นได้อีก

งานแปลประเภทนี้จำเป็นต้องใช้พรสวรรค์ รู้จักเรียงร้อยถ้อยคำออกมาให้มีรสทางวรรณศิลป์ ต้องรู้จักปรุงรสคำ เลือกคำ เพราะงานประเภทนี้เป็นวรรณศิลป์ ถ้าไม่มีวรรณศิลป์ในหัวใจจะทำให้งานนั้นแข็งกระด้าง ไม่มีอารมณ์ความรู้สึก ซึ่งปรากฏออกมาในผลงานแปลนั้น ถ้าผู้แปลไม่มีความละเอียดในอารมณ์งานจะออกมาไม่ดี เพราะฉะนั้นจึงต้องปรุงรสคำ เข้าไปด้วย รู้จักเลือกคำที่หลากหลาย เช่น มือ หัตถา หัตถ์ การใช้ศัพท์ธรรมดาบางทีก็ไม่สามารถเข้าถึงอารมณ์ได้ โดยการแปลอังกฤษเป็นไทย ภาษาไทยจำเป็นจะต้องแตกฉานด้วย ส่วนการแปลไทยเป็นภาษาอังกฤษ ภาษาอังกฤษจำเป็นจะต้องแตกฉานด้วยเช่นกัน

2.1 วิธีและการเลือกการแปลงานด้านบันเทิงคดี

การแปลงานประเภทนี้ วิธีการจะแตกต่างกันไปตามผู้แปล ผู้แปลจะปรุงรสตามลีลาภาษาของตนเอง งานประเภทวรรณคดีมีประเด็นสำคัญที่สุดคือ ต้องเคารพผู้เขียน ผู้แปลจำเป็นต้องรักษาสำนวนภาษาสไตล์การเขียนของผู้เขียนเอาไว้ ห้ามผู้แปลเรียบเรียงเนื้อหาความขึ้นใหม่ ย่นย่อ หรือแปลงานที่ไม่ใช่แนวทางของตน หากผู้แปลแปลได้จึงแปล แต่หากแปลไม่ได้อย่าแปล

การแปลงานประเภทนี้จะเป็นนวนิยายซึ่งมีขนาดยาวและมีความพัวพันกับเรื่องของลึขลิตี โดยผู้แปลจะต้องมีวิธีเลือกแปลคือ เลือกเรื่องที่ไม่มีขายในประเทศไทย ซึ่งหากซื้อหนังสือของต่างประเทศมาแปลในไทย จะรวดเร็วกว่าการนำเข้ามาหนังสือเล่มนั้นมาจากต่างประเทศ และเลือกแปลหนังสือของสำนักพิมพ์ที่ไม่มีในประเทศไทย

ข้อเสนองานของการเลือกแปลงาน คือ ชั้นแรกใช้วิธี rapid reading คืออ่านอย่างรวดเร็ว ๆ อย่างเช่น การอ่านก่อนนอนเป็นต้น เมื่ออ่านบ่อยเข้าก็กลายเป็น personal reading คือรู้ว่า เรื่องเป็นอย่างไร แล้วก็มาเลือกที่จะแปล theme อะไร เรื่องแนวไหน จัดกลุ่มเรื่องเดียวกันไว้ แล้วเลือกมาอย่างละเล่ม เป็นต้น เลือกเรื่องสั้นหลาย ๆ สำนักพิมพ์มาพิมพ์รวมกัน ก็จะลดปัญหาการฟ้องร้องทางลิขสิทธิ์ลงได้ แต่ถ้าเป็นเรื่องเก่า เช่น เกินห้าสิบปีไปแล้ว ก็แปลทั้งเล่มได้โดยไม่มีปัญหา ก่อนจะแปลผู้แปลต้องรู้ก่อนว่า ผู้เขียนเป็นใคร มีแนวการเขียนแบบไหน แล้วนำเรื่องมาอ่านเชิงวิเคราะห์ก่อน (analytical reading) ทั้งทางภาษา เนื้อความ และวิเคราะห์จุดประสงค์ของผู้แปลด้วยว่า ต้องการอะไร สมควรแก่การแปลหรือไม่ หลังจากนั้น

แล้ว ผู้แปลต้องซึมซับความรู้สึกของวรรณกรรมด้วย แปลให้ได้รสผู้เขียน และตัวละครด้วย จากนั้นต้องปรุงรสคำ ปรุงรสภาษาให้เข้ากับลีลาของผู้เขียนด้วย ถ้าไม่มีคำศัพท์ที่เหมาะสม ต้องสร้างคำขึ้นมาให้คงตามอารมณ์ผู้เขียนด้วย เช่น แนว erotic ต้องใช้คำศัพท์ที่เหมาะสมและแสดงอารมณ์ตามเนื้อเรื่อง ซึ่งการแปลเรื่องแนวนี้นับว่าเป็นแนวเรื่องหนึ่งที่แปลยากมาก และการแปลคำหยาบ คำสแลงให้ได้รสทางวรรณศิลป์ เช่น son of the bitch ก็แปลว่า ลูกนางสาวธรรณ คำคำทอต่างๆก็กลายเป็น พวกกบเพวรวาก พวกเส็งเคร็ง ซึ่งนับว่าแปลยากเช่นกัน

2.2 ข้อควรระวังในการแปลงานบันเทิงคดี

ในการแปลงานบันเทิงคดีนั้นบริบททางวัฒนธรรมก็มีความสำคัญเช่นกัน ปัญหาทาง Sociolinguistics ก็มีส่วนสำคัญทางการแปลวรรณกรรมด้วย เช่น การแปลวรรณกรรมในศตวรรษที่ 17 ต้องเข้าใจว่าคำบางคำ ก็มีความหมายต่างไปมากแล้ว วัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับเรื่องหรือภาษาที่แปล ก็จะต้องรู้ด้วย การแปลเรื่องใดๆ จะต้องดูเนื้อหาแต่ละเรื่องด้วย ไม่ใช่ดูแนวเรื่องอย่างเดียว เช่น erotic ก็มีบทร้องให้ได้ ถ้าเรื่องเจาะลึกไปทางนั้น ก็แปลให้เคล้าได้ เป็นต้น การใช้คำในงานประเภท erotic ก็ต้องให้เหมาะสมด้วย ให้อ่านในทางศิลปะ ถ้าแปลไม่ดีก็

จะกลายเป็นหยาบโลนไป หรือทำให้ผู้อ่านไม่เกิดความซาบซึ้ง ฉะนั้นการแปลแนวนี้ไม่ใช่เรื่องง่ายเลย

2.3 ค่าจ้างการแปลงานบันเทิงคดี

งานแปลประเภทนี้ผู้แปลจะไม่ได้รับเงิน จนกว่าจะได้รับการตีพิมพ์ ต่างจากประเภทแรกซึ่งจะใช้วิธียื่นหมยืมแมว ส่งเงินและจ่ายเงินในทันที ซึ่งแล้วแต่สำนักพิมพ์ว่าจะจ่ายเงินที่หลังหรือผ่อนส่ง

สรุป - ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับการแปล

โดยทั่วไปแล้ว ผู้แปลซึ่งแปลเรื่องสั้นหรือนวนิยาย จะได้รับค่าพิมพ์เป็นจำนวน 10% จากราคาปก คูณด้วยจำนวนเล่มที่พิมพ์ ในวงการแปลนั้น การเสนอเรื่องแปลให้บริษัทแปล สำนักพิมพ์เชื่อว่าจะได้ตีพิมพ์ทุกเรื่อง งานที่จะได้รับการตีพิมพ์ขึ้นอยู่กับความต้องการของตลาด หรือสำนักพิมพ์ขณะนั้น ๆ ด้วย บางเรื่องที่ตลาดยังไม่ต้องการ เรื่องที่ผู้แปลแปลไปนั้น อาจจะถูกกระงับการตีพิมพ์ไว้เป็นปี ๆ ได้ นอกเสียจากจะมีเรื่องของอำนาจเข้ามาเกี่ยวข้อง นอกจากนั้นยังขึ้นอยู่กับความสามารถในการแปลของผู้แปล ซึ่งวัดกันที่อายุการทำงาน ซึ่งจะทำให้รายได้ที่รับของผู้แปลแต่ละคนไม่เท่ากัน และบางครั้งในวงการแปลนี้ก็มีเรื่องของเส้นสายเข้ามาเกี่ยวข้องด้วยเช่นกัน

